

September 2024

Drejebog for etablering af et lokalt energifællesskab

Baseret på erfaringer fra
Nørre Snede Energifællesskab, 2023-2024

Ikast-Brande
Kommune

nsenergi

Drejebog for etablering af et lokalt energifællesskab

Baseret på erfaringer fra Nørre Snede Energifællesskab, 2023-2024

Det er både nemt og svært at etablere et lokalt energifællesskab.

Det er nemt, fordi det er oplagt at tage fat i grøn omstilling på lokalt niveau. Det er umiddelbart vedkommende for langt de fleste. Forslag til konkret handling, der kan gavne både klima, lokalområde og en selv, bliver modtaget positivt af et stort flertal. Det er også en god historie, som lokale medier gerne vil fortælle. Derudover har vi som samfund en vigtig historisk ballast i form af andelsbevægelsen. Selv om mange ikke tænker over det, er de fleste af os i forvejen involveret i adskillige forbrugerejede selskaber, og et lokalt energifællesskab fungerer efter samme opskrift.

Det er svært, fordi man går ind i noget, der umiddelbart virker som nyt og ukendt land. Alt, der har at gøre med grøn omstilling, er underlagt en masse regler. Der er mange nye initiativer, som risikerer at snuble over hinanden. Der kan være latente interessekonflikter, som dukker op til overfladen. Derudover er alt vedrørende forsyning lidt tungt at have med at gøre, nogle ville ligefrem sige kedeligt. Grøn omstilling involverer en masse teknisk, hvilket mange har en aversion mod. Så det svære er at få forklaret, at et energifællesskab i bund og grund handler om samarbejde og lokalt engagement, og at det er et oplagt og også oplagt element i den grønne omstilling.

I denne drejebog gives et overblik over, hvordan man kan etablere et lokalt energifællesskab. I vores eksempel er der fokus på lokal produktion af strøm og etablering af samarbejde med et eksisterende lokalt forbrugerejet varmeselskab, der ifølge EU's definitioner også er et lokalt energifællesskab.

Varmeselskaber er i Danmark underlagt en særlig lovgivning, varmforsyningsloven, hvor der gælder særlige regnskabsbestemmelser, og typisk vil et eksisterende varmeselskab også være velkonsolideret. Derfor vil det som regel give mening at lægge ny lokal strømproduktion i separat forbrugerejet selskab, som kun har aktiviteter uden for varmforsyningsloven.

Det giver i høj grad mening, at et nyt lokalt energifællesskab med fokus på strøm samarbejder med et eksisterende lokalt varmeselskab. Ofte vil varmeselskabet være den absolut største elforbruger i området, og der kan være fælles interesser i forhold til etablering af ny lokal strømproduktion.

Drejebogens indhold er baseret på erfaringer opsamlet i regi af Nørre Snede Energifællesskab A.m.b.a. i perioden 2023-2024. Der har i det regi været en deltidsansat projektleder¹, fordi der var tale om et pionerprojekt. Ud over at etablere et lokalt energifællesskab for elproduktion, har vi haft som formål at skabe et modelprojekt, der kan inspirere og i større eller mindre omfang replikeres af andre, uden at de skal starte helt fra bunden. Man må selv ud fra sin lokale situation vurdere, om et lokalt projekt kan løftes alene som frivilligt arbejde, eller om der skal søges penge til den delvis professionel indsats.

Når der i det følgende for fortællingens skyld anvendes ordet "vi" dækker det de lokale aktører, som har været involveret i Nørre Snede.

¹ Der er etableret samarbejde om projektet med Ikast-Brande Kommune. Der er modtaget finansiel støtte til primært projektansættelsen og konsulentbistand fra bl.a. LAG Ikast-Brande (medfinansieret af EU), Region Midtjylland, By-, Land- og Kirkeministeriets Landdistriktpulje og bidrag til trykning og distribution af en pjece fra Miljø- og Energifonden. Derudover har Nørre Snede Energifællesskab indgået i et projekt for lokale energifællesskaber afviklet af organisation Vedvarende Energi finansieret af puljen til lokale energifællesskaber og lokal forankring af klimaomstilling (en finanslovsbevilling som administreres af Energistyrelsen).

Drivkraften

Før man går i gang med at etablere et energifællesskab, er det vigtigt at klargøre den bagvedliggende motivation.

For de involverede kan der være en personlig motivation i at bidrage aktivt til den grønne omstilling, at bidrage til at styrke lokalsamfundet, at lære noget nyt og at være frivillig og/eller social iværksætter.

På det kollektive niveau kan motivationen være et ønske om øget sammenhold i lokalsamfundet, at sætte en lokal dagsorden for grøn omstilling, at etablere nye lokale investerings- og erhvervs muligheder og at få adgang til billig lokalt produceret strøm til stabile priser.

For at et projekt kan lykkes, skal mange af de her nævnte motivationsfaktorer være i spil. Derudover er det vigtigt, at projektet hurtigt kan bindes sammen med eksisterende lokale aktiviteter i fx et lokalråd, et lokalt erhvervsråd eller andre lokale borger- og erhvervsorganisationer.

I Nørre Snede kom vi i gang, fordi én person hørte et oplæg om energifællesskaber og de nye regler på området, der udspringer af to EU-direktiver fra 2018 om elmarkedet og fremme af vedvarende energi. Han var personligt interesseret og motiveret. Han begyndte han at tale med andre lokale om muligheden, og så tog det ene skridt det næste.

Det nye er, at EU i sine overordnede planer for grøn omstilling skaber mere plads for lokale forbrugerejede selskaber. Logikken er, at energi, både strøm og varme, skal produceres så tæt som muligt på, hvor den skal bruges. På den måde mindsker man de transmissionstab og udgifter, der er ved at flytte strøm og varme over lange afstande. Det lokale er ikke i modsætning til, at der i EU-politikken også er fokus på etablering af meget store nye anlæg for vedvarende energi. Det er et både-og – altså både nye små anlæg, som er med til at skabe lokal balance, og nye store anlæg, der kan sikre at vi få produceret nok til at kunne frigøre os fra de fossile energityper.

Det ligger i kortene og EU's vedtagne energipolitik og politik for grøn omstilling, at lokalt produceret energi, skal være billigere, end energi som kommer langvejs fra. Selv om det umiddelbart er dyrere at etablere for eksempel flere mellemstore solcelleanlæg end en kæmpe solcellepark, så kan lokale anlæg samlet set ende med at blive billigere. Man slipper for et betydeligt transmissionstab, når strømmen produceres lige rundt om hjørnet. Man skal bidrage mindre til udbygningen af elnettet (nettariffen), fordi man ikke belaster det overordnede elnet så meget. Og som lokal andelshaver kan man blive medejer af et lokalt produktionsanlæg. Det vil give en langsigtet billig pris på strøm, uden at andre skal tjene på det undervejs. Når man ejer anlægget lokalt, bliver prisen mere forudsigelig. Man vil med andre ord være mindre udsat i forhold til pludseligt svingende elpriser, som vi så ved starten af Ukraine-krigen.

Denne grundviden er det vigtigt at kunne fortælle kort, enkelt og overbevisende. Det kan være en drivkraft for engagement hos lokale, der har relevante kompetencer.

Dialog med de mulige lokale samarbejdspartnere

Når man vil etablere et energifællesskab, er det vigtigt at kunne tænke både i detaljer og i helheder. For at få helheden med, har det betydning, at man på tidligt i forløbet kontakter alle relevante etablerede aktører i lokalområdet. Det skal man gøre både for at orientere dem forlods om det nye initiativ, så de ikke bliver overraskede, og også for at undersøge mulige samarbejdsflader.

I vores tilfælde havde vi allerede tidligt i forløbet, før vi begyndte at skrive ansøgninger om midler til at støtte vores projekt, været i kontakt med både en af lokalområdets store virksomheder og det lokale varmeværk. Det havde vi gjort via eksisterende personlige kontakter, først uformelt og siden lidt mere formelt. I begge tilfælde viste det sig, at der ikke for nuværende har været basis for formaliseret samarbejde. Men grundlaget er lagt for at det eventuelt senere vil kunne ske, og vi har styrket vores relationer med disse aktører ved at holde dem orienteret undervejs i processen så langt, som de har været interesseret.

Man skal i den forbindelse være opmærksom på, at de fleste virksomheder opererer med ret korte investeringshorisonter, helt ned til få år – mens et energifællesskab typisk vil operere med en investeringshorisont på 20 år eller mere. Det hæmmer muligheden for at etablere samarbejde om fælles produktionsanlæg, men til gengæld kan der vise sig at være basis for et aftalebaseret og handelsmæssigt samarbejde, når først energifællesskabet er etableret. Undervejs har vi også fundet ud af, at det kan give mening at bringe lokale erhvervsaktører sammen med henblik på at de kan udveksle erfaringer og måske nå frem til at etablere en fælles indkøbsordning af eksempelvis store solcelleanlæg til montering på bygningstage bag deres egne elmålere

I vores tidlige fase blev det klart, at et lokalt energifællesskab i Nørre Snede-området skulle have primært fokus på strøm. Vi var afsøgende også i forhold til at etablere geotermisk varmelagring og levering af køling som ydelser, der ville ligge uden for varmforsyningsloven og indebære et tættere samarbejde med både varmeværket og en eller flere virksomheder med kølebehov. Vores sonderinger undervejs viste, at ideen er god nok, at det kræver en del yderligere undersøgelser, og vi var for tidligt ude i forhold til interessen hos de mulige lokale partnere.

I byer og landområder, hvor der ikke findes etableret kollektiv varmforsyning, er det relevant at undersøge, om et energifællesskab med fordel også skal løfte denne opgave. Der er de seneste år i mange landkommuner lavet screeninger, hvor mulighed for at etablere fjernvarme baseret på termonet er blevet sammenlignet med individuelle luft/vand-varmepumpe. Det generelle billede er, at termonet-fjernvarmen er den mest energieffektive og totaløkonomisk set også er den billigste løsning.

Regeringen fremsatte i juni 2024 et lovforslag, som, hvis det vedtages, vil undtage termonet-fjernvarme fra varmforsyningsloven. I så fald vil et nyetableret energifællesskab kunne arbejde med både elproduktion og termonet-fjernvarme i samme selskab. Dog vil projektering og finansiering af termonet-løsninger blive betydeligt vanskeligere, da lovforslaget indebærer at der må gives kommunal lånegaranti til termonet-løsninger, hvis der placeres varmepumper i de tilsluttede huse.

Man kan i sit lokale afklaringsarbejde hente værdifuld aktuel viden og baggrundsviden i de to organisationer Energifællesskaber Danmark og Termonet Danmark. Begge steder er det muligt at tegne personligt medlemskab til en overkommelig pris.

Valg af organisationsform

Da vi ville i gang, tog vi en snak med det lokale varmeværk. Både for at holde dem godt informeret og for at tale om, hvordan vi i fremtiden vil kunne samarbejde. Og jo, vi kunne da prøve at ringe til deres revisor og høre, om vi gratis kunne få et godt råd om at komme i gang. Det gjorde vi, og vi fortalte blandt andet revisoren, at vi ville prøve at søge nogle støttemidler. Rådet lød derfor: Hvis I har kræfter til at lave et a.m.b.a., så gør med det samme. Det er nemmere end først at lave en forberedende forening for derefter at skulle til at lave a.m.b.a.'et. Man kan nøjes med at lave ét sæt vedtægter, søge om ét CVR-nummer og oprette én bankkonto. Derudover er et a.m.b.a. (et andelsselskab med begrænset ansvar) den gængse organisationsform for

forbrugerejede selskaber. Det er sådan langt de fleste varmeværker er organiseret, og det signalerer til omverdenen, at man som et nyt energifællesskab sætter stikket ind i den danske andelsbevægelses videns- og erfaringsgrundlag.

At hive sig selv op ved håret

Hvem skal så stifte a.m.b.a.'et? I Nørre Snede har vi et velfungerende lokalråd. En af lokalrådets aktiviteter er jævnlige koordinationsmøder mellem aktive frivillige projektholdere. På et sådant møde, afholdt en lun sommeraften i et nybygget hævejs-shelter, præsenterede initiativtageren ideen om at etablere et lokalt energifællesskab, som skulle have fokus på lokal strømproduktion og samarbejde med det eksisterende varmeselskab. Det var nyt for de fleste, men der var tillid til det som blev præsenteret og villighed til at give det en chance.

Samme aften skrev en god håndfuld aktive borgere under som medstiftere af a.m.b.a.'et. Vedtægterne var baseret på et eksisterende forlæg med nogle tilpasninger hentet fra vedtægterne i det lokale varmeselskab. Nogle gode mennesker sagde ja til at udgøre en foreløbig bestyrelse, og beskeden var, at der skulle findes andre og flere, som brændte for sagen eller havde lyst til at engagere sig og lære mere.

Meningen var, at det nu stiftede a.m.b.a. hurtigt skulle have et CVR-nummer, for man kan ikke søge penge hos fonde og støttepuljer uden et CVR-nummer. En almindelig frivillig forening kan få CVR-nummer stort set med det samme, men så nemt går det ikke for et energifællesskab. Et forbrugerejet andelselskab, der producerer strøm, er underlagt særlige (fordelagtige) skatteregler. Derfor skal Skat se med og godkende vedtægterne. Det tog derfor en del måneder, før vi havde et CVR-nummer og kunne oprette en bankkonto. Juridisk set var a.m.b.a.'et dog etableret i det øjeblik, underskrifterne var sat, så de første ansøgninger blev lavet i energifællesskabets navn med fuldmagt til en repræsentant, som havde et CVR-nummer.

At få folk med

Mange synes, at det med strøm og varme er kedeligt, i hvert fald indtil de mangler det eller det bliver meget dyrt. Det skal jo bare fungere. Det med grøn omstilling synes de fleste også er en god idé, men det bliver altid sværere, når det kommer til praktisk handling. Derfor er god kommunikation afgørende. Vi gjorde følgende:

- Vi lavede logo og slogan – "Grøn billig lokal strøm". Her i det midtjyske, hvor vi holder til, er det med "billig" vigtigt, og det med grøn omstilling er da ok. Vores roll-up banner, pjece og website er meget grønt.
- Vi gjorde os selv synlige med en bod på byens sensommermarked, og vi fik den lokale avis til at skrive om initiativet.
- Vi fik lavet et website. Ikke prangende og ikke dyrt, men det fungerer – se nsenergi.dk.
- Vi fik en ny og mere kompetent bestyrelse på plads. A.m.b.a.'et havde vi stiftet i juni 2023. I november var vi klar til en ekstraordinær generalforsamling, hvor bestyrelsen blev udvist og delvist udskiftet.
- Vi lavede en lille pjece med en kort version af det, som kan læses på websitet
- Fokus på de sociale medier er ikke at foragte. Vi brugte avisartikler og vores egen tekst og billede til opslag i byens lokale Facebook-grupper. Der kom en del positive reaktioner og også et par relevante, skarpe og præcise spørgsmål, som vi besvarede efter bedste evne.
- Vi har lavet et nyhedsbrev. Vi har brugt en gratis-løsning hos Mailchimp. Her holder vi andelshaverne opdateret, når der er nyt.

Husk, at opslag man laver på sociale medier, forsvinder i tidens glemsel. Man afgiver også rettigheder, hvis man alene lægger sine ting ud på sociale medier. En god løsning er at lave opslag baseret på indhold, som man placerer på eget website, og henviser til i opslag på sociale medier i form af en kort fængende omtale.

At få mange mennesker til at mødes

Det med at etablere et energifællesskab, lyder som noget fancy og nyt. Men det er kun selve ordet, der er nyt. Vi kender allerede den type af fællesskaber i form af forbrugerejede ejede forsyningsselskaber, herunder vand- og varmforsyning. Det nye er, at vi nu også kan bruge metoden lokalt til strømproduktion og at der er politiske rammer, som hjælper med aktivt at sætte fokus på lokal grøn omstilling.

Som anden kollektiv forsyning, handler det om at få flest muligt med. Det er en vigtig faktor i forhold til at sikre en god økonomi. Hvordan gør man det?

Vores erfaring var, at der kom få mennesker – cirka 30 ud af potentielt 1350 – da vi første gang indbød til et møde på den lokale skole via opslag på sociale medier og også havde fået en journalist til at fortælle om mødet i den lokale avis. Det var ikke nok til at trække folk af huse – og så var der vist også noget med en fodboldkamp den aften.

I en nærliggende meget mindre by blev der stort set samtidigt indkaldt til fællesmøde om en ny fælles varmeløsning til afløsning for gasforsyningen. Her havde de lokale aktive borgere trykt og omdelt invitationer i alle postkasser, og omkring 60 mennesker mødte op. Det var mere end en fjerdedel af de berørte ejendomme.

De to situationer kan ikke sammenlignes direkte, for varmepriser under Ukraine-krisen var en væsentligt stærkere dagsorden end et nyt lokalt forbrugerejet selskab. Ikke desto mindre anbefaler vi at indkalde til møde via trykte invitationer.

Her prøver vi en gang til. Vores trykte pjece, der opfordrer til, at man melder sig som andelshaver, skal nu runddeles til alle 1350 potentielle lokale andelshavere. Vi har søgt og fået penge til trykning og har også lidt penge at give til en skoleklasse, som vil hjælpe os i hvert fald noget af vejen. Resten må vi nok organiseres som et kondi-tilbud for frivillige.

At gøre det håndgribeligt

Strøm er i sig selv usynligt. Det vi ser, er kraftværker, højspændingsledninger, vindmøller, solceller, transformatorstationer, kabler og stikkontakter. Og, nå ja, så også nogle regninger.

Hvis det med strøm skal gøres håndgribeligt, må man oversætte det til noget let forståeligt. Vi nåede frem til følgende:

Hvis vi skal dække vores eget lokale elforbrug her i området, har vi brug for 5-10 ha med solceller og 2-3 vindmøller af dem, som var store for 20-25 år siden. Hvis vi selv sørger for, at det sker, vil det give os billig grøn lokal strøm til stabile priser i mange år fremover.

Før vi nåede frem til at kunne sige det så kort og enkelt, gjorde vi følgende:

- Vi fik styr på vores dækningsområde. Dialog med vores netselskab, N1, viste, at det kunne passe med næsten hele postnummer 8766, hvor en af netselskabets 60/10 kV transformerstationer ligger nogenlunde i midten,
- Vi fik aftale i stand med en virksomhed, der kan planlægge og beregne store anlæg for vedvarende energi.
- Vi fik med hjælp fra kommunens GIS-ekspert indhentet data fra BBR-registret for

det estimerede årsforbrug for alle ca. 1350 ejendomme i vores dækningsområde.

- Ingeniørerne regnede ud for os, hvor store produktionsanlæg vi har brug for nu og om 5-10 år, hvis vi skal matche lokal strømproduktion til lokalt strømforbrug.
- Vi undersøgte, om vi også skulle interessere os for batteri-løsninger i stor skala og nåede frem til, at det ikke skal have prioritet i første runde, men nok vil være relevant sidenhen i kollektivt regi og her og nu kan være relevant for de enkelte andelshavere bag egen elmåler.

At skaffe penge

Vi har i Nørre Snede Energifællesskab taget pionervejen. Det betyder, at vi har måttet arbejde en hel del for at finde de rette løsninger og nogle gange har måtte skrotte ideer og starte forfra på anden vis. Det kræver en vis grad af professionel indsats.

Derfor har vi søgt og fik også penge til løn til en deltidsansat projektleder (se note 1).

Hvis man tager frivillig-vejen og kan finde erfaringer hos andre, som kan genbruges, behøver man ikke søge så mange penge, måske kan det køres på rent frivillig basis.

I begge tilfælde har man imidlertid brug for en lille indtægt til den forberedende organisation. Der er udgifter til fx følgende:

- Bankkonto
- Bestyrelsesansvarsforsikring
- Evt. arbejdsskedeforsikring

Vi har sikret den lille jævne indtægtsstrøm frem til produktionsstart via et lavt årligt kontingent fra dem, som vil være andelshavere. Dem har vi foreløbig mere end 60 af. Vores kontingentsatser kan ses på nsenergi.dk.

At få styr på det administrative

Der skal betales regninger, der skal laves bogføring, der skal aflægges regnskab. Det ligner alt sammen, hvad mange allerede kender til fra arbejdet i frivillige foreninger eller eksisterende lokale forsyningsselskaber.

Vi har valgt lave bogføring og fakturaudstedelse i regnskabsprogrammet Billy. Det kunne også have været Dinero eller E-conomic. Priserne varierer lidt – og det er forholdsmæssigt dyrt, hvis man som os i starten har meget lille indtægt. Find selv den bedste løsning og vær opmærksom på, at I har de rette kompetencer om bord til at få lavet bogføringen korrekt.

At være parat

Der er høj fart på den grønne omstilling. I landdistrikterne, hvor vi hører til, er der mange planer om ny store VE-parker, både sol- og vindanlæg. Skulle der dukke planer om et sådan stort anlæg i nærheden af eller inden for vores dækningsområde, vil det påvirke energifællesskabet markant. Hvor langt kommer vi mon med planer om 5-10 hektar solceller, hvis en privat udvikler og lokal lodsejer finder på at ville etablere et anlæg på 100-400 ha?

Vi er vågne på problematikken, og forbereder os på, at det vil kunne ske. Hvordan det? Jo, som vi nu organiserer os, vil vi stå stærkere i en eventuel forhandling med en stor spiller. Om et stort anlæg godkendes er op til politikerne, og vil vil kunne afgive afgive høringssvar og påvirke processen. Vi vil kunne gå i dialog med udvikler og lodsejer og sikre, at lokalsamfundet tilgodeses på fair vis, også ud over det lovfastsatte vedrørende grøn pulje.

Vi er med andre ord parate – enten til selv at etablere og eje nogle nye mindre energianlæg eller til at forhandle os til at hele lokalområdet opnår en fair aftale med en stor aktør i lokalområdet.

At holde fremdriften

Under etableringen af et energifællesskab kan det hele af og til blive noget u håndgribeligt. Det handler alt sammen om muligheder og planer, at få folk med på noget nyt, og så at få en masse forskellige brikker til at falde rigtigt på plads, herunder også den del teknik.

For at holde fremdriften, er det vigtigt undervejs sådan en proces at sætte nogle delmål, som er lette at forstå for alle.

Vores aktuelle delmål lyder således:

- Pjecer ud til alle 1350 andelshavere.
- Vi når op på 100 andelshavere og begynder at afsøge mulighed for fællesindkøb af billig strøm, allerede før vi selv begynder at producere lokalt.
- Vi afholder møde for alle interesserede ejere af bygninger med store tage, hvor der kan placeres solceller. Vi vil bringe dem sammen med en opstiller og grossist, som giver ekstra rabat, hvis man kommer med mange projekter.
- Vi får opstillet 5-10 ha solceller på jord, som energifællesskabet enten køber eller langtidslejer.
- Vi får identificeret mindst én mulig lokation for opstilling af en vindmølle.

I et andet projekt med andre grundvilkår vil delmålene helt sikkert se anderledes ud. Det vigtige er at, målene er nemme og enkle at forstå, og at man til slut kan konstatere enten "ja, det lykkedes" eller "nej, vi må finde på noget andet".

For at holde fremdriften, er det selvsagt også vigtigt, at man har de rette folk på plads i bestyrelsen. Husk at se jer selv i øjnene og undersøg, om I har den viden og de ressourcer, der skal til – eller om I aktivt skal være opsøgende i lokalsamfundet. Man kan blive overrasket over, hvor mange ressourcestærke mennesker, der findes overalt, og som gerne vil gøre noget godt for det sted, de bor. Det er bare om at komme i gang.

Drejebogen er udarbejdet af Bjørn Kassø Andersen, Nørre Snede Energifællesskab A.m.b.a., med bidrag fra Karoline Ek Olsen, klimakoordinator i Ikast-Brande Kommune

nsenergi